

Р. СЛОВЦОВ

ГАСПАРЪ ХАУЗЕРЪ

Превод от руски: Крум Йорданов, —

chitanka.info

На 28 май 1828 г. на пазарния площадъ въ Нюренбергъ, пустиненъ въ празникъ, случаенъ минувачъ забелязалъ единъ страненъ юноша. Петнадесетъ годишенъ на видъ, лошо облѣченъ, той се озърталъ наоколо, незнаейки, очевидно, кжде да отиде и държащъ въ ржцетѣ си нѣкакво писмо. На всички въпроси юношътъ отговарялъ съ нечленораздѣлни звукове, но можелъ да напише своето име — Гаспаръ Хаузеръ. Въ писмото имало молба да бжде приетъ, като синъ на старъ войникъ, въ кавалерийския полкъ. Така за пръвъ пжтъ се появилъ този Гаспаръ Хаузеръ, комуто било сждено да бжде една отъ историческитѣ загадки, отъ рода на Желѣзната Маска или малкия затворникъ Тамплъ. Тази загадка не била разрешена, независимо отъ всички търсения, до самата смъртъ на Гаспаръ, убитъ сжщо тайнствено и странно, четири години следъ своето появяване. Ней били посветени после десетки книги и въ Германия сжществува още специално общество, което изучава „Гаспаровия въпросъ“. То не го е решило и до сега, но, можеби, на стогодишния въпросъ ще тури край токущо излѣзлата книга на Едмондъ Бапстъ, бившъ френски посланикъ. Като се основава на неизвестни до сега архивни документи, авторътъ подробно разказва тази история отъ борбата за баденския престолъ, жертва на която станалъ нещастния Гаспаръ Хаузеръ. Този „сиракъ на Европа“, както го наричали, билъ въ действителность законенъ наследникъ на баденския престолъ, — синъ на великия баденския херцогъ Карлъ и неговата съпруга Стефания Богарне, роденъ въ 1812 година.

Такава догадка за произхождението на Гаспаръ разказвали още презъ неговия животъ, но едва сега тя може да се счита напълно доказана. Наистина, много подробности оставатъ неясни, безъ да се гледа на това, че Едмондъ Бапстъ могълъ да използва материалитѣ на баденската и френската архиви. Документитѣ, отнасящи се до сждбата на Хаузеръ, баденскитѣ херцози щателно търсели и унищожавали. Въ архивитѣ на Ке д'Орсе сжщо нѣма никакви книжа, даже донесения на посланицитѣ непосредствено за Хаузеръ. По всички данни, кралъ Луи Филипъ ги прибралъ, по молбата на баденския херцогъ Леополдъ, който узурпиралъ престола.

Възможно е, обаче, че окончателна свѣтлина върху историята на Гаспаръ Хаузеръ ще дойде отъ Русия. Великиятъ князь Николай Михайловичъ, известенъ историкъ, събралъ много документи,

доказващи, че Хаузеръ билъ действително синъ на великата херцогиня Стефания. Той получилъ даже въ 1913 г. отъ баденския принцъ Максъ обещание, че когато встѣпи на престола, ще пренесе праха на Гаспаръ въ гробищата на херцозитѣ. Но Максъ Баденски станалъ не херцогъ, а само последенъ канцлеръ на империята, въ навечерието на падането ѝ. Великиятъ князь загиналъ отъ ржцетѣ на болшевикитѣ, но ако неговитѣ архиви сж цѣли, то въ тѣхъ, вѣроятно, сж запазени документитѣ за драмата на баденския престолонаследникъ, наричанъ Гаспаръ Хаузеръ.

Историята на борбата за престолъ, която ставала въ Карлсруе, малкия дворъ на баденскитѣ херцози, продължавала много години, би напомняла персонажа и нравитѣ на оперетачнитѣ херцогства, ако жертва на тѣзи сложни и комически интриги не бѣ станало въ нищо невинното дете.

Въ 1787 г. баденскиятъ херцогъ Карлъ Фридрихъ, 60 годишенъ старецъ, който овдовѣлъ преди четири години, се оженилъ за младата фрейлина Луиза фонъ Хейербергъ, която той наградилъ съ титла графиня Хохбергъ. Макаръ бракътъ да билъ морганатически, но преди вѣнчаването херцогътъ подписалъ „гарантенъ актъ“, който давалъ право на престола на бждащитѣ синове на графинята, въ случай на пресичането на мъжката линия отъ първия бракъ на херцога. Последната представлявали, освенъ наследника на престола, принцъ Карлъ Людвигъ, на свой редъ имащъ синове, и още двама сина. По всичко изглеждало, че шансоветѣ на престола за бждащото потомство на графиня Хохбергъ били свършено нищожни, но честолюбивата жена, веднага завладѣла стария херцогъ въ ржцетѣ си, силно вѣрвала въ своя успѣхъ и своето умение. Въ 1790 г. и въ 1792 г. графиня Хохбергъ родила двама синове и отъ тогава цѣлата нейна мисль била насочена къмъ една цель — да ги постави на една нога съ принцоветѣ отъ херцогска кръвъ — (за това било нужно признаването на „гарантния актъ“ отъ семейния съветъ), — и всячески да обезпечи своето и тѣхното материално положение.

Въ 1801 г. починалъ при нещастенъ случай престолонаследникътъ Карлъ и наследникъ на престола станалъ неговиятъ синъ, съвсемъ още младия принцъ Карлъ, братъ на руската императрица Елисавета Алексеевна. Тѣхната майка, принцеса Амалия, вдовица на загиналия престолонаследникъ, въ тази борба за престолъ,

която се разиграла презъ следващитѣ години, се явила като главна противница на графиня Хохбергъ. Сама сжщо честолюбива жена, принцеса Амалия се стараела да държи сина подъ свое изключително влияние и за това избрала съмнително срѣдство — тя поощрявала вкуса на юношата къмъ ниски развлѣчения, познанство съ съмнителни хора и т.н. Въ това сжщо направление действувалъ на принца и неговиятъ дѣдо, вече старъ бохема, маркграфъ Людвигъ, безпжтенъ пияница, станалъ възлюбенъ на графиня Хохбергъ. Самиятъ старецъ херцогъ ослабвалъ все повече, изпадналъ окончателно подъ властта на графинята и покривалъ, независимо отъ своето болезнено скжперничество, всички нейни чекове — графинята умѣла и обичала да прахосва.

Въ комедията на интригитѣ на тѣзи малки титуловани актьори презъ 1805 г. влѣзла една фигура отъ съвсемъ другъ калибъръ — императоръ Наполеонъ, тогавашния властитель на Европа. За борба противъ Австрия и Прусия той търсѣлъ съюзници и войници отъ малкитѣ нѣмски владѣтели. Прекроявайки европейската карта, той считалъ брака най-добро срѣдство за това. Своята страсть да оженва другитѣ той превръщалъ въ политическо оржжие и него искрено го занимавала възможността да се разпорежда не само съ чуждитѣ корони, но и съ семейната сждба на тѣхнитѣ носители. Принцъ Карлъ билъ вече сгоденъ съ баварската принцеса Августа. Наполеонъ разстроилъ този бракъ и омжжилъ принцесата за своя шурей Евгений Богарне. На принцъ Карлъ той предложилъ въ замѣна друга невѣста — Стефания Богарне, племеницата на Жозефина. Съвсемъ млада девойка, „дивачка“, още не завършила учението въ пансиона, тя никога не мечтала да стане принцеса. Некрасивиятъ, не свѣтски принцъ Карлъ не й, се понравилъ, когато пристигналъ въ Парижъ, но волята на императора била законъ.

Великиятъ херцогъ се съгласилъ за брака на своя внукъ. За това помагала и графиня Хохбергъ, която се надѣвала да намѣри въ лицето на Наполеонъ подръжка за своитѣ деца. Но принцеса Амалия, въ читѣ на която Наполеонъ билъ простъ „узурпаторъ“ и при това врагъ на нейния зетъ, руския императоръ, решително се възпротивила на брака. Тя не се стѣсnila да каже прямо на Наполеонъ, че годеницата е отъ твърде низко произхождение: — „Ако тя бѣше ваша дъщеря, — тогава работата е друга“. „Това може да се поправи, — възразилъ Наполеонъ,

— азъ ще я осиновя, тя ще бжде императорско височество“. На Амалия нищо не оставало, освенъ да се съгласи. На 7 априль 1806 г. сватбата на принцъ Карлъ съ осиновената дъщеря на императора била отпразднувана съ голѣма тържественостъ въ Тюйлериския дворецъ.

Въ Карлсруе принцътъ скоро се върналъ къмъ предишния си безпжтенъ животъ и съвсемъ забравилъ за своята жена. Такъвъ бракъ, който не обещава въ деца, не влизалъ въ планове на Наполеонъ. Чрезъ своя посланикъ той зорко следилъ за поведението на принца, самъ писалъ на херцога и най-после, излизайки вѣнъ отъ себе си, поискалъ изгонването изъ графството на маркграфъ Людвигъ, главния развратителъ на Карла и други негови близки другари. А принцъ Карлъ той решилъ да застави да бжде мжжъ на Стефания. „Този бракъ бѣше глупостъ, — казалъ той, — но когато е направена глупостъта, трѣбва да се поправи. Този бракъ ще даде резултати“. Действително, съпружитѣ се помирили и въ 1810 г. Стефания родила момиче. Следъ четири дена станало още по-важно събитие — починалъ старецътъ великъ херцогъ и престолонаследникътъ Карлъ се възкачилъ на престола. Изминала се година, и херцогиня Стефания забременѣла отново. Надѣвали се, че този пжтъ ще бжде синъ — наследникъ на престола.

Положението на графиня Хохбергъ, следъ смъртта на великия херцогъ, нейнъ мжжъ, разбира се, се измѣнило. Тя изгубила своята главна опора, безъ да достигне за своитѣ синове дори това, което тѣзи вече възрастни хора сами желали — да бждатъ въведени въ княжеско достойнство. Противъ тѣзи домогвания силно въставалъ френския посланикъ Николай, но въ 1812 г., когато Наполеонъ, отправяйки се за руския походъ, преминалъ презъ Германия, графинята мислѣла да получи непосредствено съгласие отъ него. Великиятъ херцогъ отишелъ да срещне императора и обещалъ на графинята да ходатайствува за нейнитѣ синове. Той, обаче, не изпълнилъ своето обещание, тѣй като молѣлъ Наполеонъ, и съ успѣхъ, за друго — да разреши на неговия дѣдо, маркграфъ Людвигъ, да се върне въ Карлсруе. Къмъ тази молба подбуждала великия херцогъ и неговата майка. Амалия била недоволна отъ помирението на нейния синъ съ Стефания и на нейното влияние искала да противопостави — макаръ дори вредно — влиянието на котилото на Людвигъ. Когато великиятъ херцогъ се върналъ отъ срещата съ Наполеонъ, графиня Хохбергъ я очаквалъ двоенъ ударъ. Разрушавала се отдавнашната мечта на

честолюбивата жена — да издигне своите синове до по-висок ранг и, второ, връщал се маркиз Людовиг, с когото тя не само че отдавна прекъснала интимните отношения, но и била в открита вражда.

Какъ да се поправи положението? Графинята измислила един смел план. На 29 септември 1812 г. великата херцогиня Стефания родила син.

Три дена преди това жената на един работник от тъкачната фабрика, която принадлежала на графинята, Христофора Блехнер, родила момче, кръстено на 4 октомври. Това дете графинята решила да замъкне с новородения принц. Тя не мислела да убива сина на Стефания. Той трябвало да бъде само заложник, който може да се използва, за да се получат от великия херцог отстъпки в полза на синовете на графинята. Графинята не се съмнявала, че когато тя открие на принца, че неговият син е откраднат, той ще отстъпи на всичко, за да го получи обратно.

Замъкната се извършила вечерта на 15 октомври съвършено незабележано. Мнимият принц, вероятно, се простудил при пренасянето, заболел и на другия ден умрял. Тази смърт предизвикала много коментари и обвинения против лекарите. Стефания оплаквала детето, бавно поправяйки се от трудното раждане. Графинята, разбира се, мълчала. Не само че нейното престъпление било безполезно, но се изменили съвършено ония сили, които биха могли да повлияят на съдбата на нейните деца. След неуспеха в руския поход на Наполеон, владетел на Европа станал Александър I и неговите съюзници. В края на ноември Александър I с жена си пристигнал в Карлсруе, а руската императрица била решително враждебна на графиня Хохберг.

Какво станало с похитения принц? Детето било дадено на една дойка, родилка на Блехнерови, после в 1815 г. то било изпратено в военния лазарет в Бейхен, близо до Баден, а в 1819 год. нещастния Гаспар бил настанен вече на баварска територия у лесничия Франц Рихтер, близо до Тилза. Тук юношът прекарал няколко години в някаква мрачна катакомба и станал от това ако не полуидиот, то „хилаво дете“, както се появил в 1828 год. на нюрнбергския площад.

Въ това време се родилъ и умрѣлъ вториятъ синъ на Стефания, после починалъ великиятъ херцогъ Карлъ, и на престола се възкачилъ неговиятъ дѣдо и другаръ отъ гуляитѣ маркграфъ Людвигъ. Той се примирилъ съ графиня Хохбергъ, и нѣма съмнение, че тя му е открила своята тайна. Той, разбира се, нѣмалъ желание да се отказва отъ правата си. Нали изчезването на малкия принцъ дало престола на Людвигъ. Но наследникъ на престола, при бездетността на Людвигъ, ставалъ, най-после, синътъ на графинята Леополдъ, — и тя извършила престѣплението не напразно. Графинята умрѣла въ 1820 г. Тя ли сама е съобщила на синоветѣ си историята за смѣната на децата, или това направилъ Людвигъ, е неизвестно, но графове Хохберги знаели тайната на нощта 15 октомврий. Разбира се, по заповѣдъ на великия херцогъ Людвигъ, Хаузеръ билъ отстраненъ отъ баденската територия. Остава, обаче, загадка, по херцогска ли заповѣдъ или по лична инициатива на лесничея Рихтеръ, комуто станалъ въ тежестъ неговиятъ питомецъ, — Гаспаръ билъ изпратенъ въ Нюренбергъ. Въ всѣки случай този Рихтеръ довелъ Гаспаръ до Нюренбергъ и го оставилъ предъ градскитѣ врати.

Юношътъ намѣрилъ въ Нюренбергъ добри хора, които взели участие въ неговата сѣдба и се постарали — това правелъ знаменития криминалистъ професоръ Файербахъ — да разгадаятъ престѣплението, жертва на което станалъ Гаспаръ. Файербахъ попадналъ на вѣрни следи, но не можалъ да ги задълбочи. Юношътъ се научилъ да говори, пише, даже да свири на цигулка, макаръ последствията отъ тежкитѣ детски години да не се изличили напълно.

Въ 1830 г. великиятъ херцогъ Людвигъ умрѣлъ и на престола се възкачилъ синътъ на графиня Хохбергъ, Леополдъ. Неговото положение на престола се указало трудно, когато и той получилъ потвърждения, че баварскиятъ кралъ има намѣрение да се намѣси въ сѣдбата на Гаспаръ, — трѣбвало да се отстрани този възможенъ съперникъ. На 14 декемврий 1833 г. Гаспаръ билъ смъртно раненъ въ Аисбахския паркъ, кждето го повикало на свиждане едно неизвестно лице. Убиецътъ се скрилъ, но се запазило предание, доста основателно, че това билъ довѣрника на жената на Леополдъ, великата херцогиня София, майоръ Хепенхоферъ. Когато следъ нѣколко години той умрѣлъ и билъ погребанъ въ Бреслау, паметникътъ на неговия гробъ се разрушавалъ систематически отъ хората, които знаели за

неговото престъпление. Гробът на „убиеца на Гаспаръ Хаузеръ“ си остава и до сега „низвергнатъ“.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.